

Murabaha İşlemlerinin Muhasebe Standartları Açısından İncelenmesi*

Hava ÇETİN TORUN**

Cihat SAVSAR***

ÖZET

Murabaha; alış fiyatına veya malın maliyeti üzerine, belli bir kar ilavesi ile karşılıklı güven anlayışına dayalı bir sözleşmedir. Çalışmanın amacı; faizsiz yapıya uygun finansal tekniklerden birisi olan murabaha işlemlerinin muhasebe uygulamalarının standartlar kapsamında incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda bireysel ve kurumsal murabaha sözleşmelerinin muhasebeleştirilmesi; Faizsiz Finans Muhasebe Standardı FFMS-28 “Murabaha ve Diğer Vadeli Satışlar” ile TMS-TFRS kapsamında ele alınmıştır. Her iki düzenleme arasında görülen en önemli farklılık murabaha konusu satın alınan varlığın ilk defa muhasebeleştirilmesinde görülmektedir. TMS/TFRS’e göre satış işlemi satışa konu olan varlığın, kontrol dışında risk ve faydalarının da karşı tarafa geçmesi gerekir. Bu nedenle murabaha işlemi bir kredi olarak kabul edilmektedir. FFMS-28 “Murabaha ve Diğer Vadeli Satışlar” standardına göre ise murabaha konusu varlık önce katılım bankasının stoklarına dâhil edilmektedir. TMS/TFRS’ye göre murabaha konusu varlık edinildiğinde maliyet bedeli üzerinden müşteri borçlandırılırken, hesaplanan kar payı tutarı ve alınan vergiler ise borçlanma bedeline dâhil edilmeden kayıtlara alınmaktadır. FFMS-28’de ise söz konusu varlık önce stok hesaplarına alındıktan sonra satış işlemi yapıldığında, elde edilen fark (kar payı) düzenleyici bir hesap olan ertelenmiş kar hesaplarında raporlanmaktadır. Çalışmamızda FFMS-28 standardı kapsamında gerçekleştirilecek muhasebe uygulamaları için katılım bankalarının uygulanan tek düzen hesap planında boş bulunan bazı hesapların kullanılmasını önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Murabaha, Finansal Muhasebe İşlemleri, Finansal Muhasebe Standartları, Muhasebe Uygulamaları

JEL Sınıflandırması: G21, M41

An Investigation on Price Plus Lending Transaction in Modern Islamic Banking in Terms Of Accounting Standards

ABSTRACT

Murabaha; It is a contract based on the understanding of mutual trust with the addition of a certain profit to the purchase price or cost of the goods. The aim of the study; is the examination of accounting practices of murabaha transactions, which is one of the financial techniques suitable for the interest-free structure, within the scope of standards. For this purpose, accounting for individual and corporate murabaha contracts has been handled within the scope of Interest-Free Finance Accounting Standard FFMS-28 “Murabaha and Other Forward Sales” and TMS-TFRS. The most important difference between the two regulations is seen in the accounting of the purchased asset for the first time. According to TMS/TFRS, the risks and benefits of the asset subject to the sale must also pass to the other party in the sale transaction. For this reason, the murabaha transaction is considered a loan. According to the FFMS-28 “Murabaha and Other Forward Sales” standard, the asset subject to murabaha is first included in the inventories of the participating bank. According to TMS/TFRS, when the asset subject to murabaha is acquired, the customer is debited at cost, and the calculated profit share amount and taxes are recorded without being included in the borrowing cost. In FFMS-28, when the asset in question is first bought in stock accounts and then sold, the difference (profit share) is reported in deferred profit accounts, which is a regulatory accounts. In our study, it is recommended to use some empty accounts in the uniform chart of accounts to be applied by participation banks for accounting applications to be made within the scope of the FFMS-28 standard.

Keywords: Murabaha, Financial Accounting Transactions, Financial Accounting Standards, Accounting Practices

Jel Classification: G21, M41

* Makale Gönderim Tarihi: 19.10.2022, Makale Kabul Tarihi: 03.01.2023, Makale Türü: Kuramsal

** havvacetin@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-2177-6508

*** Dr. Öğr.Üyesi, Hitit Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, cihatsavsar@hitit.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8152-1590.

1. GİRİŞ

Katılım bankacılığının temel kaynakları kur'an, icma, kıyas ve sünnet olup, çalışma prensipleri ise faiz, garar-belirsizlik ve kumardan uzak durmak, kar ve zararı paylaşmak, helal olan mal ve hizmetleri alıp satmak, paradan para kazanmamak ve sözleşmelere önem vermektir. Sistemde geleneksel bankacılıktan öz ve biçim olarak ayrılan düşünce yapısına uygun yöntemler geliştirilmiştir. Bunlar, yapısı gereği kar ve risk paylaşımı gözetilerek, ortaklık, ticaret, destek uygulamaları ve bunlardan hariç diğer uygulamalar başlıkları altında kaynak sağlamaktadır. Katılım bankaları, geleneksel bankacılık işlemlerinin yanında cari ve katılma hesaplarıyla reel sektörden fon toplayıp fon kullandırmaktadırlar. Faizsiz finans kuruluşları ile taraf olanların finansal ve diğer tüm işlemlerinde şekil ve öz bakımından, İslam felsefesine uyulup uyulmadığını göstermeye katkı sağlama ihtiyacı, faizsiz finans ilkelerini doğurmuştur. Bu ilkeleri oluşturan, revize eden, denetleyen yayınlayan kuruluş 1991 tarihinde kurulan İslamî Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Organizasyonu (Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions-AAOIFI) olmuş, 2015 yılında aslı Arapça olarak yayınladığı 58 standart tercüme edilerek farklı coğrafyalarda kullanılmaya başlanmıştır. Standartlar Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) desteği ve Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) öncülüğünde Türkçeye çevrilmiş, finans çevresi ve katılım bankacılığına bir kaynak olarak kazandırılmıştır.

Murabaha işlemleri, etkili sözleşmeler olup katılım bankalarının da yaygın kullanılması sebebiyle finansal tablolarda da çok önemli bir yere sahip olmuşlardır. Ayrıca kullanıcıların ihtiyaçlarına cevap verebilen ve standart belirleyici otoritelerce yapılan güncellemeler ile yayımlanan standartların ön plana çıktığı görülmektedir. Ancak standartların tam olarak anlaşılması, uygulaması ve tam bir uyum sağlanması için belirli bir süreç gerekmektedir. Bu süreç içerisinde çalışmanın amacı, murabaha işlemlerinin finansal tablolara alınması ve daha önce yapılmış çalışmalardan farklı olarak FFMS-28 ile beraber getirilen yeniliklerin neler olduğunun ortaya konulmasıdır. Murabaha işlemlerinin muhasebesi, mevcut düzenleme ile daha önce yayımlanan standartlara getirilen yeniliklerin anlaşılmasındaki zorluğun ve bilgi açığının mevcut olduğu bir konudur. Çalışmanın bu açığın giderilmesine kısmen de olsa katkı sağlaması beklenmektedir.

2. MURABAHA KAVRAMI

Murabaha teorik olarak “*faizsiz bir finansman yöntemi*” olarak tanımlanabilir. Finansman ihtiyaçlarını faiz kavramının yer aldığı bir kurumdan sağlamak istemeyen birey ve kurumların, kısmen ya da tamamen finansman desteği almayı tercih ettikleri bir yöntemdir.

2.1. Murabahanın Tanımı

Tarafların alış fiyatı ve maliyetten haberdar olduğu satış işlemi güvene dayalı (*bey'u'l- emane*) sözleşmelerdir. Bir malı maliyetine satmaya tevliye (*bey'u'ltevliye*), bir malı maliyetinden daha düşük bir bedelden satmaya vadfa (*bey'u'lvadi'a*), bir malı maliyetine belli bir kar ekleyerek satmaya murabaha (*bey'u'l murabaha*) denir (Bayındır, 2005: 77). Murabaha; alış fiyatına veya malın maliyeti üzerine, belli bir kar ilavesi ile karşılıklı güven anlayışına dayalı bir sözleşmedir. Güvene dayalı bir sözleşme olduğundan satıcı taraf mal ile ilgili fiyat/maliyet ve diğer hususları alıcıya apaçık izah etmelidir (İslam ansiklopedisi 31. Cilt: 150).

2.2. Murabahanın Tarihçesi

Murabaha, İslam dininin geliştiği dönem olan 7. yüzyıla kadar dayanan bir sistemdir. Klasik murabahanın kökeni de bu yüzyıla dayanmaktadır. Ancak çağdaş anlamda murabaha sözleşmesi ilk olarak 1976 yılında ve katılım bankalarının da olduğu bölge olan Mısır'da ortaya çıkmıştır. Sami Hasan Hammûd, Senhurî'nin talebesi olup, doktora tezinde çağdaş murabaha fikrinden ilk söz eden kişidir. İkili klasik murabahadan farklı olarak "*müşterinin talebi üzerine satıcının elinde olmayan malı maliyet ve karla satması*" şeklindeki işlemde yola çıkmış, yeni modelin üç taraflı olarak uygulanmasını teklif etmiştir (Cebeci, 2017: 77). İlk olarak İslam Bankacılığı Kongresi'nin (İBK) 1979 yılında düzenlediği toplantıda, elli dokuz ilim adamının uygun gördüğü murabaha hükümlerine değinilmiştir. Ardından düzenlenen kongre ve toplantılarda alınan kararlar ile murabaha sözleşmesi, sözleşmeye duyulan şüpheler ve çözüm arayışları devam etmiştir. 1983 yılındaki kongrede oy birliği ile bankanın tüm sorumluluğu alarak malın maliki olduktan sonra, murabaha yöntemiyle satış yapması için taraflar arasında vaat uygun görülmüştür. Hatta oy çokluğu ile bağlayıcı vadin uygun olacağı da kabul edilmiştir (Cebeci, 2017: 79)

2.3. Murabahanın Türleri

Murabaha, klasik murabaha ve modern murabaha olarak ikiye ayrılır. Klasik murabaha tevliye, vedi'a ile birlikte anlatılırken, modern murabaha güven esaslı temelleriyle izah edilmektedir. Şekil ve işlev yönünden farklılıkları ve benzerlikleri bulunmaktadır. Klasik murabahanın amacı müşteriyi korumak ve satıcının tecrübelerinden yararlanmaktır. Çağdaş murabahanın amacı nakit sıkıntısı olan müşterinin ihtiyacını karşılamak, bankanın da bu mali taksitlendirerek elde etmek istediği kazançtır.

2.3.1. Klasik Murabaha

Klasik murabaha ve tevliye (malı maliyetine satma) ile aynı kategoride değerlendirilen sözleşmelerdir. Murabaha işleminde temel özellik, müşterinin (alıcı taraf) söz konusu malın satıcıya maliyeti ve üzerine koyduğu karın anlaşılacağı yeni fiyatın bildirilmesidir. Bu yönleriyle ayrı bir tür olarak ele alınmakta ve kendine özgü şartları taşımaktadır (Cebeci, 2017: 30). Satıcı tarafın, sözleşmeye konu olan varlık için, elinde bulundurmuş olduğu mala ilişkin satın aldığı fiyat, masraflar ve üzerine koyacağı oransal karı belirtip, alıcı tarafın da bunu kabul ettiğinde sözleşme kurulmuş olur. Görüldüğü üzere klasik murabaha, tamamen satıcının sözlerine duyulan güven esasına dayalı, diğer alım-satım sözleşmelerinden pek farklı olmayan ancak kendine özgü şartlar barındıran sözleşmedir.

2.3.2. Çağdaş Murabaha

Çağdaş murabahada taksitli yöntem tercih edilmektedir. Türkiye'de bu yönteme "üretim desteği sağlamak", Orta Doğu'da "satın alma emriyle murabaha" adı verilmektedir. Çağdaş murabaha, ihtiyacı olan hammadde, makine, sermaye, bina gibi ticari faaliyetlerinde kullanacağı tüm gereksinimlerini peşin alma durumunda olmayan kişi ya da işletmeler tarafından tercih edilen bir yöntemdir (Bayındır, 2005: 170). Bu sistemde önemli üç nokta vardır ki bunları iyi değerlendirmek gerekmektedir (Aktepe, 2010: 86).

- Çağdaş murabaha, nitelik olarak bir veresiye(taksitli) satış hükmü taşıdığından, İslam hukukunda veresiye satışın hükümleri iyi araştırılmalıdır.
- Çağdaş murabahada maliyet ve bankanın elde edeceği kar miktarı müşteri tarafından bilindiğinden, klasik murabaha görüşleri de dikkate alınmalıdır.
- Çağdaş murabaha hakkında hukukçular tarafından yapılan değerlendirmeler, bankaların murabahayı uygulama şekilleri çerçevesinde değerlendirilmelidir.

Murabaha işlemi, konvansiyonel bankalarda kullanılan kredi yöntemlerine benzetilmektedir. Konvansiyonel bankalar, kullanılan kredi (tüketici, konut, araba vb) için başvuran kişiye talep ettiği miktarı “borç” olarak vermekte, karşılığında faizi ile anaparayı geri istemektedir. Ancak murabahada ihtiyaç duyulan varlığı, bankanın peşin olarak satın alıp müşterisine taksitli olarak satması söz konusudur. Malın maliyetine eklenerek oluşturulan taksitlerde eklenen “vade farkıdır” (Aktepe, 2010: 90).

2.4. Murabaha Sözleşmesinin İşleyişi

Murabaha uygulamaları incelendiğinde;

- Sürecin ön anlaşma (vaat aşaması) ile başladığı,
- Kar miktarı ve geri ödeme planının oluşturulduğu,
- Malın teslim işleminin gerçekleştirildiği,
- Taksitlerin ödenmesi ve dosyanın kapatılması ile sona erdiği görülmektedir.

Müşteri ihtiyacı olan malın sahibi olmak için yeterli finansman kaynağı olmadığından satıcı taraf ile ön anlaşma yoluyla (karşılıklı vaat) katılım bankasına başvurur. Banka, gerekli inceleme ve sözleşme öncesi yapılacak meşru yolları izleyerek (teminat, kaparo vb) müşterisi ile malın fiyatına oransal olarak belirlediği kar marjını ekledikten sonra ödeme planını belirler. Sipariş ve vekalet yöntemleri ile süreç devam eder. Katılım bankası bu süreçte malın mülkiyetini eline alır ve müşteriye satışını yapar. Müşteri malı teslim alır ve bankaya borcunu ödemeye başlar.

3. MURABAHANIN KATILIM BANKALARINDA UYGULANIŞI

Murabaha yöntemi, Türkiye katılım bankalarında uygulanan, 01.11.2006 tarih, 26333 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmelik’in (BKİİY) 19. maddesinde faizsiz fon kullandırma yöntemleri başlığında usul ve esasları anlatılan bir sözleşme türüdür. Yöntem iki şekilde mevzuatta yer almış ve açıklanmıştır. Birinci yöntem olan kurumsal finansman desteği yönetmelikte “*Katılım bankası ile fonu kullanacak işletme arasında akdedilecek sözleşme dâhilinde, işletmenin ihtiyaç duyduğu her türlü emtia, menkul kıymet, gayrimenkul, hak ve hizmet bedelinin satıcıya ödenmesi koşuluyla işletmenin borçlandırılması işlemidir. Bu yöntemle kullanılacak fonlarla ilgili alım satımına ilişkin belgenin bir suretinin katılım bankasınınca muhafazası zorunludur*” (BKİİY, 2006, madde 19) şeklinde tanımlanmış ve açıklanmıştır. Diğer yöntem olan bireysel finansman desteği ise;

“Bireysel ihtiyaçlar için, gerçek kişi alıcıların doğrudan satıcılardan aldıkları mal veya hizmet bedelinin, katılım bankası tarafından satıcıya ödenmesi koşuluyla alıcının borçlandırılması işlemidir. Bu yöntemle kullanılacak fonlarla ilgili alım satımına ilişkin belgenin bir suretinin muhafazası zorunludur”(BKİİY, 2006, madde 19) şeklinde ifade edilmektedir.

Aynı yönetmelikle 20.09.2001 tarih ve 24529 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan “Özel Finans Kurumlarının Kuruluş ve Faaliyetleri Hakkındaki Yönetmelik” de yürürlükten kaldırılmıştır. Böylece Bankacılık Kanunu ile ÖFK yeniden adlandırılmış ve katılım bankalarının ekonomik birimlerin finansman ihtiyaçlarını karşılamadaki engeller ortadan kalkmıştır. 5411 sayılı Bankacılık Kanunu 48. Maddesi- Krediler birinci fıkrasında kredi sayılan durumlar “Bankalarca verilen nakdî krediler ile teminat mektupları, kontrgarantiler, kefaletler, aval, ciro, kabul gibi gayri nakdî krediler ve bu niteliği haiz taahhütler, satın alınan tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçları, tevdiatta bulunmak suretiyle ya da herhangi bir şekil ve surette verilen ödünçler, varlıkların vadeli satışından doğan alacaklar, vadesi geçmiş nakdî krediler, tahakkuk etmekle birlikte tahsil edilmemiş faizler, gayri nakdî kredilerin nakde tahvil olan bedelleri, ters repo işlemlerinden alacaklar, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile benzeri diğer sözleşmeler nedeniyle üstlenilen riskler, ortaklık payları ve Kurulca kredi olarak kabul edilen işlemler izlendikleri hesaba bakılmaksızın bu Kanun uygulamasında kredi sayılır (5411 Sayılı Bankacılık Kanunu 48. m) olarak yer almaktadır. Birinci fıkraya ek olarak “katılım bankalarının taşınır ve taşınmaz mal ve hizmet bedellerinin ödenmesi suretiyle veya kâr ve zarar ortaklığı yatırımları, taşınmaz, ekipman veya emtia temini veya finansal kiralama, mal karşılığı vesaikin finansmanı, ortak yatırımlar veya benzer yöntemlerle sağladıkları finansmanlar da bu Kanun uygulamasında kredi sayılır” hükmü de yer almaktadır.

Üretim desteğinin aşamaları ve uygulaması şöyledir (Yarımcıoğlu, Coşkun ve Kocamaz, 2012: 124):

- Girişimciler malı temin edecek firma ile bir ön anlaşma (protokol) sağlar,
- Girişimci, katılım bankası tarafından önceden tespit edilen ve kredi limiti çerçevesindeki talebini iletir.
- Daha önceden belirlenmiş olan gerekli teminatlar bankaya verilir.
- Taraflar arasında (katılım bankası ve girişimci) varılacak mutabakat ile geri ödemenin nasıl yapılacağı ve uygulanacak kar oranı belirlenir.
- Banka, firmaya sipariş verir.
- İlgili satıcı firma, siparişi onaylayıp imzalı ve kaşeli formu bankaya, fatura ve sevk irsaliyesi ile birlikte malları teslim eder.
- Katılım bankası ödemeyi yapar.
- Girişimci vade sonunda, borcunu bankaya ödedikten sonra tüm hesaplar kapatılır.

4. LİTERATÜR TARAMASI

Katılım bankalarının finans sektörü içerisindeki payı arttıkça, uygulama alanı bulduğu finansman yöntemleri ile ilgili çalışmalar da artmaktadır. Bu bağlamda murabaha yöntemi ile ilgili fıkhi ve mali yönden değerlendirmelerin yapıldığı çalışmalardan bazılarını aşağıda yer verilmiştir.

Özulucan ve Deran (2009), çalışmalarında katılım bankaları ve konvansiyonel bankaları, bankacılık hizmetleri ve muhasebe uygulamaları yönünden karşılaştırmışlardır. Sonuç olarak katılım bankalarının, bankacılık sisteminde “ihtisaslaşmış bankacılık” ve “modern bankacılık” modelli bir sistem içerisinde faaliyetlerini sürdürdüklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca katılım bankalarının Türk ekonomisine katkılarını artırma çabalarına yönelik öneriler sunmuşlardır.

Cebeci (2010), çalışmasında murabaha ve modern İslam iktisadı problemlerini mevcut literatürden yararlanarak ortaya koymuştur. Murabaha işlemlerini fıkıh ve iktisadi yönleriyle ele alarak murabaha türleriyle ilgili geniş bilgilere yer vermiştir. Murabahanın, klasik bir sözleşme olarak günümüz ihtiyaçlarına göre nasıl şekillendiği ve tartışmaların yönünü görme adına yapılan önemli bir örnek olduğu sonucuna varılmıştır.

Özkan (2012), çalışmasında katılım bankalarını konvansiyonel bankacılık ile karşılaştırmıştır. Katılım bankalarının hesap planı ve işleyişi geniş çerçevede verilerek, fon toplama ve fon kullandırma yöntemlerinin muhasebe kayıtlarına yönelik örnekler verilmiştir. Ayrıca katılım bankalarının yeterli gelişim gösteremediği sonucuna varılmıştır.

Trokic (2015), çalışmasında geleneksel muhasebe ve İslami muhasebeyi karşılaştırmıştır. AAOIFI'nın muhasebe ve denetim standartlarının genel bir analizini yaparak, dünyada geleneksel muhasebe sisteminin hakim olduğunu ve İslami muhasebenin gelişiminin önünde bir takım engeller olduğunu vurgulamıştır. Bu engellerin sebebini tarihsel kaynaklardaki yetersizlik ve çevirilerde yaşanan zorluklar olarak açıklamıştır.

Rosman vd. (2016), çalışmalarında Malezya'da finansal işlemlerin, muhasebe ve şer'i standartlar ile raporlanmasında yaşanan sorunlar ve murabaha işlemlerinin raporlanmasını tartışmışlardır. Çalışmalarının uygulama kısmında murabaha alacakları, UFRS uygulayan bir Malezya bankası ile AAOIFI standartlarını uygulayan bir İslam bankasının finansal tabloları yardımıyla karşılaştırılmıştır. Murabahanın finansal tablolara eşlik eden notlarda(dipnot) daha fazla bilgi açıklayarak finansal raporlama hedeflerine ulaşabileceği sonucuna varmışlardır.

Baydoun vd. (2018), İslami finans sözleşmelerini anlattıkları kitaplarının bir bölümünde murabaha sözleşmelerinin muhasebede uygulanabilirliğine yer vermişlerdir. AOIFI standartlarına göre hem bilanço hem de gelir tablosunda murabaha finansman dengesinin açıkça görüldüğünü ifade etmişlerdir. Bu bağlamda hem AAOIFI hem de IFRS kapsamında murabaha finansmanının başlatılması, taksitlendirilmesi ve erken itfa için gerekli işlemlerin günlük kayıtlarına yer vermişlerdir.

Al- Fafus (2019), çalışmasında İslami bankalarda murabaha işlemlerine ait muhasebe verilerinin farklılığının nedenlerini araştırmıştır. Fıkıh ve fiyatlama konularının iç içe olduğu görüşünden hareketle birleşik İslami muhasebe verilerine model önerilmiş ve hesap verilerindeki değişikliğin sebebinin fıkıh kuralları olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yatbaz (2020), kitabında katılım bankacılığı ile bu sektöre yönelik düzenlenen finansal raporlama ve muhasebe ilkelerini birçok yönden ele almıştır. Doktora tezinden yola çıkarak yazılan kitabın ilk beş bölümünü kapsayan kısmında, katılım bankacılık sistemi ele alınmıştır. İkinci kısmında ise katılım bankalarında finansal raporlama ve muhasebe ilkeleri üzerinde durulmuştur.

Çetin (2020), kitabında katılım bankacılığının diğer bankacılık uygulamalarından farklı olan yanlarına değinerek AAOIFI'nin ve KGK'nın yayımladıkları muhasebe ve denetim ilkelerine yer vermiştir. Ayrıca katılım bankalarına özgü BDDK'nın yayımladığı tekdüzen hesap planı detaylı olarak incelenmiştir. Hesap sisteminin daha kolay anlaşılabilmesi adına yevmiye kayıtlarına örnekler vaka çalışmaları ile zenginleştirilmiştir. Literatürdeki eksikliğe dikkat çeken yazar, çalışmasının bu alanda çalışmak isteyenler için katkı sağlayacağını ifade etmiştir.

5. MURABAHA İŞLEMLERİNDE MUHASEBE UYGULAMALARI

01.11.2006 tarih 26333 sayılı Resmi Gazete'de “Bankaların kredi işlemlerine ilişkin yönetmelik hükümleri” gereği bankaların verecekleri taşıt, konut, ihtiyaç gibi bireysel finansman kullanımları düzenlenmiştir. Aynı yönetmeliğin 19. maddesi 25.01.2019 tarihinde 30666 numaralı Resmi Gazete 9. maddede yapılan değişiklik ile “Katılım bankalarının fon kullandırma yöntemleri” başlığı a) fıkrası satım yöntemlerinde, murabaha (kar beyanıyla satım) olarak yer almıştır. Murabaha yöntemi ile bireysel veya kurumsal finansman sağlanmasında, katılım bankalarınca uygulanan işlemlerin örnek muhasebe uygulamaları aşağıdaki gibidir:

5.1. Bireysel Murabaha İşlemlerinin Muhasebesi

Bireysel murabaha gerçek kişilerin ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik olarak katılım bankasınca sağlanan finansman yöntemidir. Bu başlık altında aşağıdaki teorik örneğin TMS/TFRS ve FFMS-28 standardına uygun muhasebeleştirme süreçlerine yer verilmektedir.

Örnek: Eylül Duru, 14.03.2020 tarihinde “Z” katılım bankasına gelerek, araç satın almak için Çetin Limited Şirketi ile 100.000 TL tutarındaki araç için görüşüğünü ve 12 ay vade ile geri ödeme yapmak üzere finansman desteği istediğini bankaya bildirmiştir. Müşteri ve satıcı hakkında bilgi toplayan banka, aylık %1,60 kar payı ve anaparayı müşteri adına tanımlayarak desteği sağlamıştır. Buna göre ödeme planı şöyledir.

Taksit Sıra No	Proje No	Taksit Tarihi	Taksit Tutarı	Anapara	Kar Payı	BSMV	KKDF	Kalan
1	1	15.04.2020	9.410	7.490	1.600	80,00	240,00	92.510
2	1	15.05.2020	9.410	7.633	1.480	74,00	222,00	84.877
3	1	15.06.2020	9.410	7.780	1.358	67,90	203,70	77.097
4	1	15.07.2020	9.410	7.929	1.234	61,70	185,10	69.168
5	1	15.08.2020	9.410	8.082	1.107	55,35	166,05	61.086
6	1	15.09.2020	9.410	8.237	977	48,85	146,55	52.850
7	1	15.10.2020	9.410	8.395	846	42,30	126,90	44.455
8	1	15.11.2020	9.410	8.556	711	35,55	106,65	35.899
9	1	15.12.2020	9.410	8.720	574	28,70	86,10	27.178
10	1	15.01.2021	9.410	8.888	435	21,75	65,25	18.291
11	1	15.02.2021	9.410	9.058	293	14,65	43,95	9.232
12	1	15.03.2021	9.410	9.232	148	7,40	22,20	0
Toplam			112.922	100.000	10.769	538,35	1.614,65	

Geri ödeme planında, taksitler ödemeyi takip eden aydan başlamakta ve proje numarası müşterinin kullanmış olduğu kredi adedini göstermektedir (Ziraat Katılım Bankası, 2020).

5.1.1. Bireysel Murabaha İşlemlerinin TMS-TFRS'ye Uygun Olarak Kayıtlanması

Bireysel murabaha işlemleri TMS-TFRS kapsamında, bir kredi işlemi olarak değerlendirilip buna göre de muhasebeleştirilmektedir. Bu konuya TMS/TFRS ile FFMS-28 standardının yaklaşımları farklıdır. Diğer bir deyişle TMS-TFRS kapsamında yapılan satışta, sadece varlığın kontrolü değil aynı zamanda risk ve faydaları ile beraber diğer tarafa geçirilmesi koşulu bulunmaktayken, katılım bankaları varlığın kontrolünü üzerine almamaktadır. Katılım bankalarının satışta sadece aracılık etmesi durumu gereği murabaha, bir kredi kullandırma işlemidir (Yatbaz ve Çatıktaş, 2021:18). Bu doğrultuda yapılan yevmiye kayıtları da şöyledir. Katılım bankalarınca uygulanacak tek düzen hesap planına göre, 12 ay veya daha kısa olan vadeli işlemler, 118-Kısa Vadeli Diğer Krediler hesabında borçlandırılırken, kasa hesabı alacaklandırılmaktadır. Bu örnekteki taşıt satıcısına peşin ödeme yapılmakta ve ödemeye ilişkin muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olmaktadır.

15/03/2020	BORÇ	ALACAK
118 KISA VADELİ DİĞER KREDİLER-TP	100.000,00	
118.20 Tüketici Kredileri		
010 KASA		100.000,00
Müşteriye tanımlanan kredi		

“Z” katılım bankası taksitlendirme tablosundaki tutarları bilanço dışında, nazım hesaplarda izlemektedir. Böylece toplam borçlandırılan tutardan ne kadarının gelir ne kadarının gider ve ne kadarının anapara olduğu da kayıtlarda yer almaktadır. Bankanın her taksit dönemine ait veriler ışığında nazım hesaplar bazında yapacağı muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir.

15/03/2020	BORÇ	ALACAK
996 BİLANÇO DIŞI HESAPLARDAN ALACAKLAR	112.922,00	
996.70 Bireysel Taksitli Araç Kredisi		
998 DİĞER BİLANÇO DIŞI HESAPLARDAN BORÇLAR		112.922,00
998.70 Bireysel Taksitli Araç Kredisi		
Düzenlenen Ödeme Planı Çerçevesinde 12 ay X 9.410,00 = 112.922,00		

Banka diğer katılım bankaları gibi kar payı hesaplarını günlük olarak katılım hesap sahipleriyle paylaşmaktadır. Dolayısıyla taksit vadesi gelene kadar iç verim yöntemi ile günlük reeskont işlemi yapılmaktadır. Gün sonunda reeskont kaydı oluşmakta ve ertesi gün başlangıcında reeskont tutarı iptal edilip, ikinci günün reeskont tutarı gelir hesaplarına tahakkuk ettirilmektedir. Bu şekilde otuz günlük reeskont tutarı ilk taksitin kar payı tutarına eşit olacak şekilde devam etmektedir. 30 gün içinde oluşan reeskont tutarının muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir.

14/04/2020	BORÇ	ALACAK
220 KREDİ KAR PAYI GELİR TAHAKKUK REESKONTLARI	1.600,00	
220.01 Kar Payı Reeskontları		
518 KISA VADELİ DİĞER KREDİLERDEN ALINAN KAR PAYI-TP		1.600,00
518.11 Diğer Müşteriler (özel)		
Otuz günlük hesaplanan kar payı reeskont tutarı		

Banka, tahakkuk kayıtları ile 220- Kredi Kar Payı Gelir Tahakkuk Reeskontları hesabını borçlandırırken, 5- Gelir grubundaki 518- Kısa Vadeli Kredilerden Alınan Kar Payı hesabını alacaklandırarak iptal işlemi yevmiye kaydı yapmaktadır. Dolayısıyla ilk taksit öncesi oluşan yukarıdaki 14.04.2020 tarihli kayıt aşağıdaki 15.04.2020 tarihli kayıt ile iptal olmaktadır.

15/04/2020	BORÇ	ALACAK
518 KISA VAD. DİĞER KREDİLERDEN ALINAN KAR PAYI-TP	1.600,00	
518.11 Diğer Müşteriler (özel)		
220 KREDİ KAR PAYI GELİR TAHAKKUK REESKONTLARI		1.600,00
220.00 Kar Payı Tahakkukları		
Taksit ödeme gününde iptal edilen tahakkuk kaydı		

Dönemsellik ilkesi gereği yapılan taksit tahakkuk kaydında, aynı gün iptal edilerek kapanan otuz günlük reeskont tutarı, gün sonunda 1.taksit için hesaplanan kar payı miktarına denk gelmektedir. Aynı zamanda taksit ödeme tablosunda belirtilen Banka ve Sigorta Muameleleri-BSMV ve Kaynak Kullanımı Destekleme Fonu-KKDF de ilk taksit tahakkuk kaydında yer almaktadır. Kredi kar marjı reeskont hesabı ile ödenecek BSMV ve KKDF için 278- Muhtelif Alacaklar Hesabı borçlandırılırken, hesap planında yer alan ve gelir grubundan ilgili hesap alacaklandırıldığı muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olmaktadır.

15/04/2020	BORÇ	ALACAK
220 KREDİ KAR PAYI GELİR TAHAKKUK REESKONTLARI	1.600,00	
220.00 Kar Payı Reeskontları		
278 MUHTELİF ALACAKLAR	320,00	
278.99 Diğer Muhtelif Alacaklar		
518 KISA VADELİ DİĞ. KREDİLERDEN ALINAN KAR PAYI		1.600,00
51820 Tüketici Kredilerinden		
380 ÖDENECEK VERGİ, RESİM, HARÇ VE PİRİMLER		80,00
380.00 Ödenecek Vergiler		
390 MUHTELİF BORÇLAR-TP		240,00
390.99 KKDF		
Birinci taksit tahakkuk kaydı		

Banka, taksitlendirilen aylar boyunca aynı işlemi tekrar ederek öncelikle tahakkuk işlem kaydını oluşturmaktadır. Ödemenin gerçekleşmesi durumunda anapara, kar marjı ve vergiler dâhil edilerek oluşturulan taksit miktarı tahsil edilmektedir. İlk taksit için ödemenin gerçekleştiği varsayılarak yapılan muhasebe kaydı aşağıda verilmiştir.

15/04/2020	BORÇ	ALACAK
010 KASA	9.410,00	
118 KISA VADELİ DİĞER KREDİLER		7.490,00
118.20 Tüketici Kredileri		
220 KREDİ KAR PAYI GELİR TAHAKKUK REESKONTLARI-TP		1.600,00
220.00 Kar Payı Tahakkukları		
278 MUHTELİF ALACAKLAR		320,00
278.99 Diğer Muhtelif Alacaklar		
Birinci taksitin tahsilat kaydı		

Banka, ödeme planını bilanço dışı hesaplarda da kayıt altına almıştır. Krediden alınan kar payı ve diğer maliyetler tahakkuk esasıyla kayda alınıp, ilk taksit ödemesinde alınan kar payı gelir tablosuna yansıtılmıştır. Müşterinin sözleşme gereklerine uyduğu, taksitleri zamanında ödemediği varsayıldığında, vade sonunda kredi hesabı kapanmış olacaktır.

15/03/2020	BORÇ	ALACAK
860 VARLIKLARIN SATIŞ MALİYETLERİ	100.00,00	
860.00 Murabaha Satış Maliyetleri		
060 MURABAHA SÖZLEŞMESİ İÇİN		
ALINAN VARLIK		100.00,00
060.00 Stoklar		
Alınan varlığın maliyet bedeli ile stoklardan düşülmesi		

Ertelenmiş kar hesabından alınan bir aylık kar payı ve vergiler borçlandırılarak itfa edilmiştir. Kar payı için 5- Gelir grubundan 556- Murabaha Kredilerinden Alınan Kar Payı hesabı önerilerek birinci taksit tutarının tahakkuk işlemi yapılmıştır.

15/04/2020	BORÇ	ALACAK
178 ERTELENMİŞ KARLAR (-)	1.920,00	
178.00 Murabaha Alacakları		
556 MURABAHA KREDİLERİNDEN		
ALINAN KAR PAYI		1.600,00
556.20 Tüketici Kredilerinden		
380 ÖDENECEK VERGİ, RESİM,		
HARÇ VE PİRİMLER		80,00
380.00 Ödenecek Vergiler		
390 MUHTELİF BORÇLAR		240,00
390.99 KKDF		
Birinci taksitin tahakkuk kaydı		

Devam eden süreçte ödenen taksitin anapara geri ödemesi ise peşin ödenerek stoklara alınan murabaha kredisinden düşülerek ve ödemeler tamamlandığında 104- Murabaha Kredileri tamamlanmış olacaktır.

15/04/2020	BORÇ	ALACAK
010 KASA	9.410,00	
104 MURABAHA KREDİLERİ		9.410,00
104.00 Kısa Vadeli Krediler		

5.2. Kurumsal Murabaha İşlemlerinin Muhasebesi

Tüzel kişiler ve kurumlar tarafından ihtiyaçların karşılanması noktasında katılım bankasınca sağlanan murabaha finansmanının muhasebeleştirilmesi yapılacaktır. Bu başlık altında verilecek olan tutar, vade, taksit gibi kavramlar, hem TMS/TFRS hem de FFMS-28'e uygun olarak kayıtları yapılırken ayrı başlıklar altında ve aynı örnek üzerinden değerlendirilecektir.

Örnek: Alüminyum levha ve plaka imal eden Torun Limited Şirketi, 09.10.2019 tarihinde “Z” katılım bankasına gelerek, hammadde alacağı firma ile görüşüğünü ve 100.000,00 TL kadar finansman ihtiyacı olduğunu bildirmiştir. Taraflar, kendi aralarında kararlaştırdıkları taksitlendirme tutarını geri ödemek üzere anlaşarak murabaha sözleşmesi imzalamışlardır. Banka desteği öz kaynak havuzundan sağlamıştır.

Buna göre hazırlanan taksit tablosu şöyledir (Ziraat Katılım Bankası,2020).

Sıra No	Taksit Tarihi	Taksit Tutarı	Anapara	Kar Payı	BSMV	Kalan
1	10.11.2019	9.288,04	7.438,57	1.761,40	88,07	92.561,43
2	10.12.2019	9.288,04	7.837,44	1.381,52	69,08	84.723,99
3	10.01.2020	9.288,04	7.816,84	1.401,14	70,06	76.907,15
4	10.02.2020	9.288,04	7.909,13	1.313,25	65,66	68.998,02
5	10.03.2020	9.288,04	8.167,81	1.066,89	53,34	60.830,21
6	10.04.2020	9.288,04	8.231,75	1.005,99	50,30	52.598,46
7	10.05.2020	9.288,04	8.463,74	785,05	39,25	44.134,72
8	10.06.2020	9.288,04	8.521,66	729,89	36,49	35.613,06
9	10.07.2020	9.288,04	8.689,74	569,81	28,49	26.923,32
10	10.08.2020	9.288,04	8.790,10	474,23	23,71	18.133,22
11	10.09.2020	9.288,04	9.003,86	270,65	13,53	9.129,36
12	10.10.2020	9.288,04	9.129,36	150,98	7,55	0
Genel Toplam		111.456,33	100.000,00	10.910,80	545,53	

5.2.1. Kurumsal Murabaha İşlemlerinin TMS-TFRS'ye Uygun Olarak Kayıtları

TMS/TFRS'ye göre dönem sonu finansal tablolarında muhasebe işlemleri şekil değil öz yönünden dikkate alınmaktadır. Bu sebeple murabaha işlemi, finansal durum tablosunda “krediler” başlığında yer almaktadır. Açıklamalar ise dipnotlarda verilmektedir. Katılım bankası, murabaha konusu varlığı alıp satıcıya ödeme yapar. Böylelikle kasa hesabı alacaklandırılırken, hammadde alan firma için kısa vadeli diğer kredi hesabı kullanılarak firma borçlandırılmaktadır. İşleme ait muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir.

09/10/2019	BORÇ	ALACAK
116 KISA VADELİ DİĞER KREDİLER	100.00,00	
116.11 Diğer Müşteriler (Özel)		
010 KASA		100.00,00
Murabaha kullanım kaydı		

Banka tarafından belirlenen taksitlerin vadesi gelene kadar günlük reeskont işlemi yapılmaktadır. Gün sonunda reeskont kaydı oluşmakta ve ertesi gün başlangıcında reeskont kaydı iptal olmaktadır. Bir aylık hesaplanan kar payı reeskont tutarının muhasebeleştirilmesi aşağıdaki gibi olacaktır.

08/11/2019	BORÇ	ALACAK
220 KREDİ KAR PAYI GELİR TAHAKKUK REESKONTLARI	1.761,40	
220.01 Kar Payı Reeskontları		
516 KISA VADELİ İŞLETME		
KREDİLERİNDEN ALINAN KAR		
PAYI -TP		1.761,00
516.11 Diğer Müşteriler (Özel)		
Bir aylık hesaplanan kar payı reeskont tutarı		

Kredi kar marjı için günlük reeskont tutarı, bilançonun aktifinde yer alan 220- *Kredi Kar Payı Gelir Tahakkuk Reeskontları* hesabına alacak, 5- Gelir grubundaki 516- Kısa Vadeli Kredi Hesabına ise borç kaydedilerek iptal işlemi gerçekleşmektedir. Vade günü geldiğinde, gün başında reeskont kaydı iptal olup, taksit ödemesi yapılmadan tahakkuk işlemi yapılmaktadır. İşleme ilişkin muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır.

9/11/2019	BORÇ	ALACAK
516 KISA VADELİ İŞLETME KREDİLERDEN ALINAN KAR PAYI-TP	1.761,40	
516.11 Diğer Müşteriler (Özel)		
220 KREDİ KAR PAYI GELİR		
TAHAKKUK REESKONTLARI		1.761,40
220.00 Kar Payı Reeskontları		
Taksit ödeme gününde iptal edilen tahakkuk kaydı		

Otuz günün sonunda, bir önceki günden iptal edilen reeskont tutarı son olarak taksit tahakkuku reeskont kaydı olarak yapılmaktadır. Son işlem olarak 220-Kredi Kar Payı Reeskont hesabında ilk taksit için belirlenen kar payı ile ödenecek vergiler için 278-Muhtelif Alacaklar hesabı borçlandırılırken gelir grubundan ilgili hesap alacaklandırılmaktadır. İşleme ilişkin muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olmaktadır.

10/11/2019	BORÇ	ALACAK
220 KREDİ KAR PAYI GELİR TAHAKKUK REESKONTLARI 220.00 Kar Payı Reeskontları	1.761,40	
278 MUHTELİF ALACAKLAR 278.99 Diğer Muhtelif Alacaklar	88,07	
516 KISA VADELİ İŞLETME KREDİLERDEN ALINAN KAR PAYI 516.11 Diğer Müşteriler (Özel)		1.761,40
380 ÖDENECEK VERGİ, RESİM, HARÇ VE PRİMLER 380.00 Ödenecek Vergiler		88,07
Birinci taksitin tahakkuk kaydı		

Aynı gün oluşturulan tahakkuka istinaden ödenecek vadesi gelmiş taksitin tahsilat kaydında ise Kasa Hesabı borçlanırken, 116- Kısa Vadeli Kredilerden Alınan Kar Payı hesabıyla kullanılan kredi anapara olarak alacaklandırılır. Aynı işlemde Reeskont ve BSMV tutarı da alacaklandırılır. Birinci taksitin tahsilatına ilişkin muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır.

10/11/2019	BORÇ	ALACAK
010 KASA	9.288,04	
116 KISA VADELİ İŞLETME KREDİLERİ 116.11 Diğer Müşteriler (Özel)		7.438,57
220 KREDİ KAR PAYI GELİR TAHAKKUK REESKONTLARI -TP 220.00 Kar Payı Tahakkukları		1.761,40
278 MUHTELİF ALACAKLAR 278.99 Diğer Muhtelif Alacaklar		88,07
Torun Ltd.Şti. 1. Taksit tahsilat kaydı		

5.2.2. Kurumsal Murabaha İşlemlerinin FFMS-28 Standardına Uygun Olarak Kayıtlanması

Murabaha ile alınan varlık stok niteliğinde olup, maliyet bedeli (fatura toplamı) ile kayıtlara alınır. Yukarıda verilen örnekteki murabaha konusu varlık, stok olarak değerlendirilmekte ve katılım bankalarının Tek Düzen Hesap Planında Dönen Değerler kısmında yer almaktadır. Hesap planında murabaha sözleşmesi kapsamında alınan varlık için i

“Vadeli kâr hesabı, ilgili alacakları düzenleyici bir varlık hesabı olarak sunulur. Ertelenen kâr, sözleşmedeki kredi dönemi boyunca zamana orantılı olarak itfa edilerek gelirlere aktarılır.” (KGK, Faizsiz Finans Standardı-28:10). Buna göre ilk taksit için ertelenmiş kar hesabından alınan bir aylık kar payı ve vergiler borçlandırılarak itfa edilmiştir. Kar payı için 5- Gelir grubundan 556 numaralı hesap önerilerek tahakkuk işlemi ve muhasebe kaydı gerçekleştirilmiştir.

09/11/2019	BORÇ	ALACAK
178 ERTELENMİŞ KARLAR (-)	1.849,47	
178.00 Murabaha Alacakları		
556 MURABAHA KREDİLERİNDEN		
ALINAN KAR PAYI		1.761,40
556.21 İşletme Kredilerinden		
380 ÖDENECEK VERGİ, RESİM,		
HARÇ VE PRİMLER		88,07
380.00 Ödenecek Vergiler		
Birinci taksit tahakkuk kaydı		

Tüm maliyetler ile kayda alınan finansman için yapılan taksit ödemesinde de anapara ve katlanılan maliyetlerin toplam tutarının belirlendiği tutarla kayda alınmıştır. Birinci taksit tahsil edildiğinde yapılacak muhasebe kaydı da aşağıdaki gibidir.

09/11/2019	BORÇ	ALACAK
010 KASA	9.288,04	
104 MURABAHA KREDİLERİ		9.288,04
104.00 Kısa Vadeli Krediler		
Birinci taksitin tahsil edilmesi		

Murabaha, satış ve satın alma işlemine atıfta bulunmaktadır. Varlığın satılması veya artık işletme bünyesinde bulunmasına etkili başka nedenlerin bulunması durumunda, bahsi geçen tutarın tahsilatı ilgili dönemde gelir olarak finansal tablolara alınmaktadır (KGK, FFMS-28: 12).

6. SONUÇ

Murabaha; teorik olarak “faizsiz bir finansman yöntemi” olarak tanımlanabilir. Finansman ihtiyaçlarını faiz kavramının yer aldığı bir kurumdan sağlamak istemeyen bireylerin, kısmen ya da tamamen finansman desteği almayı tercih ettikleri bir yöntemdir. Katılım bankaları tarafından etkili ve yaygın olarak kullanılmakta dolayısıyla bu kuruluşların finansal tablolarında da önemli bir yere sahip olmaktadır. Murabaha işlemi peşin satışla gerçekleştirilebilir olsa da genellikle vadeli işlemler şeklinde yapılmaktadır. Çalışmanın içerisinde yer alan literatür bölümünde, murabaha ve murabaha muhasebesi ile ilgili yapılan çalışmalarda da murabahanın katılım bankaları tarafından oldukça fazla kullanılan bir ürün

olduğu görülmüştür. TMS/TFRS'e göre kullanılan murabahanın özündeki farklılıklar dışında geleneksel bankaların kullandıkları hesap planındaki krediler hesabından biçimsel olarak farklı olmadığı da gözlenmiştir. Murabaha ve kredi ile faiz-kar payı benzerliği tartışıla dursun iki farklı kavram olarak Türkiye katılım bankalarınca kullanıldığı gerçeği değişmemektedir.

Çalışmanın uygulama kısmında, bireysel murabaha kullanılarak verilen örnek üzerinden ilk olarak TMS ve TFRS'ye uygun olan yevmiye kayıtları verilmiştir. Kar payı tutarına KKDF ve BSMV de eklenerek taksitlendirme tutarı belirlenmiştir. Ardından, FFMS-28'e göre yapılması önerilen kayıtlar, katılım bankaları tek düzen hesap planında boş olan hesaplar ile onlara uygun alt hesaplar seçilerek yapılmıştır. Kurumsal olarak kullanılan murabaha işlemleri de iki şekilde hem mevcut düzenleme hem de FFMS-28'e göre örnek üzerinden muhasebeleştirilmiştir. Bireysel kullanımdan farklı olarak taksit tutarı içerisinde sadece BSMV gider olarak yazılmıştır. Her iki işlem de muhasebeleştirilirken FFMS-28'e göre alınan finansmanın mülkiyetinden kaynaklanan her türlü risk ve getiriler önemli sayılacak ölçüde edinildiğinde stok hesaplarına alınmaktadır.

Sonuç olarak murabaha işlemlerinin katılım bankalarınca gerçekleştirilen muhasebe uygulamalarına yer verilmiş, mevcut uygulama ve FFMS-28 standart hükümlerinin uygulanması noktasında uyum süreci karşımıza çıkmıştır. Her iki durum üzerinden yapılacak ve yapılması önerilen işlemler muhasebe kayıtları ile karşılaştırılmıştır. Ayrıca FFMS-28'nin revize edildikten sonra ilk kez stok kavramından ve alıcının finansal tablolarından bahsetmiş olduğu görülmektedir. Murabaha işlemlerinin mevcut uygulamadan farklı olarak, banka açısından alıcı tarafı maliyet, kar payı ve vergilerin toplamı ile borçlandığı, maliyet ve hasılat hesaplarının dâhil olması ile bir işletmenin muhasebe kayıtlarından ya da finansal tablolarından farkı kalmayacağı düşünülmektedir. Hasılat, stok ve maliyet kavramlarının uygulamada bulacağı yeri, yapılacak yeni çalışmalar ile standardın geliştirileceği ve uyum süreci noktasında bu çalışmanın literatüre bir kaynak olacağı kanaatini taşımaktayız.

KAYNAKLAR

- AAOIFI (2015), Faizsiz Finans Standartları, Faizsiz Finans Standardı 8: Murabaha, Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) Yayınları, İstanbul.
- Aktepe, İshak Emin (2010), İslam Hukuku Çerçevesinde Finansman ve Bankacılık, Hayat Yayın Grubu, İstanbul.
- Al-Faskus, F. (2019), "Reasons of the Difference of Murabaha Accounting Standards in Islamic Banks" International Journal of Economics and Finance; Vol. 11, No. 1, pp.28-36.
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), Katılım Bankalarınca Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi Hakkında Tebliğ, 26.01.2007 tarihli ve 26415 sayılı Mükerrer sayılı Resmi Gazete.
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmelik, 01.11.2006 tarihli 26333 sayılı Resmi Gazete.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), Bankaların Kredi İşlemlerine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, 25.01.2019 Tarihli 30666 Sayılı Resmi Gazete.

Bayındır, Servet (2005), İslam Hukuku Penceresinden Faizsiz Bankacılık, Rağbet Yayınları, İstanbul.

Baydoun, Nabil- Sulaiman, Maliah- Willet, Roger J-Shahul Hameed Bin Mohammed İbrahim (2018), Application of Islamic Financial Contracts to Accounting, https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=feKOCQAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR9&dq=Baydoun,+N.+Application+of+Islamic+Financial+Contracts+to+Accounting&ots=Lffn6KtxdO&sig=unf9RKsJLV2TB12Da9SjzOA9Lk0&redir_esc=y#v=onepage&q=Baydoun%2C%20N.%20Application%20of%20Islamic%20Financial%20Contracts%20to%20Accounting&f=false (20.06. 2020).

Cebeci, İsmail (2010), Modern İslam İktisadı Literatüründe Murabaha Tartışmaları, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlahiyat Anabilim Dalı İslam Hukuku Bilim Dalı, İstanbul.

Çetin, Abdurrahman (2020), Faizsiz Finans Kuruluşları Muhasebesi Tekdüzen Hesap Planı ve AAOIFI Standartları Çerçevesinde, TKBB Yayınları, Yayın No: 14, İstanbul.

Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (KGK), Faizsiz Finans Muhasebe Standardı (FFMS)- 28 Murabaha ve Diğer Vadeli Satışlar Standardı, 21.05.2019 tarihli ve 30780 sayılı Resmi Gazete.

Özkan, Hamza (2012), Katılım Bankacılığının Klasik Bankalarla Karşılaştırılması ve Muhasebe Uygulamaları, Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

Özulucan, Abitter- Deran, Ali. (2009), “Katılım Bankacılığı ile Geleneksel Bankaların Bankacılık Hizmetleri ve Muhasebe Uygulamaları Açısından Karşılaştırılması”, <http://sbed.mku.edu.tr/article/view/1038000465/1038000260> (08.06. 2020).

Rosman, Romzie-Abdul Hamid, Mohamad- Amin- Siti N.-Ahmed, Mebah U. (2016),“Financial Reporting of Murabaha Contracts: IFRS or AAOIFI Accounting Standards?”, Middle East Institute-National University of Singapore (MEI-NUS) Publications (15.06.2020), pp.1-5

Trokic, Amela (2015), “Islamic Accounting; History, Development and Prospects”, EJIF – European Journal of Islamic Finance, 2 (3),ss.1-5.

TDV, Türkiye Diyanet Ansiklopedisi (1996), “Murabaha Md.”c.31, s.140.

Yardımcıoğlu, Mahmut- Coşkun, Sedat- Kocamaz, Hilal (2014), “Özellikli Varlık Yatırımının Finansmanında Murabaha Kredisi (Üretim Desteği) Kullanımı ve Kar Payı Ödemelerinin TMS–23’e Göre Muhasebeleştirilmesi”, KSU İİBF Dergisi, 2 (2), ss.121-129.

Yatbaz, Ayhan (2020), Faizsiz Finansal Kuruluşlarda Muhasebe ve Finansal Raporlama İlkeleri, İstanbul: TKBB Yayınları, Yayın No: 13.

Yatbaz, Ayhan - Çatıkkaş, Özgür (2021), “Murabaha Finansmanı Yönteminin Türkiye Muhasebe Standartları ve Faizsiz Finans Muhasebe Standartları Kapsamında Katılım Bankaları Açısından Muhasebeleştirilmesi: Karşılaştırmalı Bir Örnek Uygulama”, Muhasebe ve Finansman Dergisi, 89, ss.1-26.

Ziraat Katılım Bankası A.Ş. (2020), Taşıt ve Ticari Finansman Ürünleri Hesaplama Aracı Ödeme Planı, <https://www.ziraatkatilim.com.tr/bireysel/finansman-urunleri/tasit-finansmani> (10.06.2020).

5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, 01.11.2005 tarihli 25983 mükerrer sayılı Resmi Gazete